Gaza Marine'in Belirsiz Geleceği

Prof. Dr. Sema Kalaycıoğlu

Gaza-Marine, Gazze deniz yetki alanı içinde bulunan bir doğal gaz keşif alanına verilen isim. İlk defa 1999 yılında, British Petrol Grubuna Filistin Ulusal Otoritesi(PA) tarafından arama lisansı verilmiş ve 2000 yılında yetkililerce bu alanda 30 milyar metre küp(veya 1 trilyon kübik feet) doğal gaz rezervi olabileceği tahmini ileri sürülmüştü. Yıllarca güvenlik riskleri ve ekonomik nedenlerle alanda gerekli yatırımlar yapılamamış, sorunun daha çok Mısır ve Israil Elektrik şirketi arasında ulaşılamayan uzlaşmadan kaynaklanması duraksamaya bahane olarak gösterilmişti. Ama asıl sorunun çıkarılacak gazın Mısır doğal gaz tesislerindeki sıvılaştırılma zorluğundan çok İsrail ve Filistin arasında nasıl bölüşüleceğinin hesaplanamaması olduğundan artık daha emin olmak mümkün.

Dar Alanda Zorlu Çatışma Potansiyeli

İsrail ve Filistin karasuları, aynı İsrail ve Lübnan karasuları gibi birbirine çok yakın. Üstelik her ikisinin de hem Lübnan, hem de Suriye ve belki Gazze'nin Mısır karasuları ile örtüşme veya hiç olmazsa temas noktaları var. Ancak eğer 1999 ve 2005 deki siyasi irade geçerli ise, Gazze'nin, İsrail ile olan deniz sınırını belirlemek zor olmasa gerek. Tabii doğal gaz alanlarını ulusal ülke sınırları ile belirlemek söz konusu değil. Bu bakımdan Gazze'nin Münhasır Ekonomik Alanını(MEA) yine iyi niyet olsa belirlenebilir. Kaldı ki dar alanda anlaşmazlıklar da normal. Lübnan ve Mısır yıllardır İsrail'in bazı doğal gaz alanlardaki iddialarına itiraz ederken, İsrail Güney Kıbrıs'a benzer itirazlarda bulunup, bu ülke ile olan ilişkilerini gerebiliyor. Örtüşme alanlarında, çatışma yerine birimleştirme (unitization) ve cari değer üzerinden fiyatlama çözüm için bulunmuş bir yöntem. Ne yazık ki bölge olarak Doğu Akdeniz'de doğal gaz bulunması var olan gergin ilişkilere yeni katmanlar ekledi. Oysa pahalı projeleri birlikte yapma siyasi iradesi olsa doğal gaz keşfi, çıkarılması ve nemanın maliyet gibi paylaşılması ile dostluklar kurulamasa bile tarihi düşmanlıklar işlevsel ticari ilişkilere dönüşebilirdi.

El Aksa Fırtınası Açık Denizde Nasıl Esti?

Zaman zaman Gazze'de 7 Ekim'den sonra kopan El Aksa Fırtınasının nedenleri arasında İsrail'in Gaza-Marine'de vazgeçmek istemediği haklarının rol oynadığı düşünülmekte, teknik formüller mevcutken, resmen Gazze'den 2005 de[1] tek taraflı olarak ayrılan İsrail'in böyle bir hakta hala nasıl ısrar edilebileceği sorgulanmakta.

Gaza-Marine Gazze kıyılarına 36 kilometre uzaklıkta. Denizin 610 metre derinliğindeki doğal gaz kuyusunda sondaj yapılabilmesi için gereken ön izni, İsrail, Mısır ve Filistin yönetiminden güvenlik eşgüdümü talep ederek ancak Haziran 2023 de verdi. Bu eşgüdümünün Hamas ve Mısır arasındaki ilişki nedeni ile Ekim 2023 kadar gerçekleştiğini gösteren herhangi bir bilgi yok. Dolayısı ile verilen ön izin, kuyuya sondaj vurulmasını sağlayabilmiş değil. Deniz hukuku ve

[1] İsrail parlamentosu Knesset 2004 yılında "tek taraflı ayrılma planını("unilateral disengagement plan") onaylamış, 2005 15 Ağustos'ta başlattığı bölgeden tamamen çıkma planı ise Eylül 2005 de tamamlanmıştı.

Filistin'in iki başlı yönetimi zaten Gaza-Marine'deki doğal gaz kuyusunda bir mülkiyet hakkı belirsizliği yarattığı vurgulanıyordu. El Aksa Fırtınası maalesef bu durumu Filistin hakları aleyhine bozdu. Fırtınayı başlatmadan önce hiç olmazsa İsrail'e Gaza-Marine'deki Filistin halkının hakları konusunda bir nota verilseydi. Bugüne kadar böyle bir şey duyduk mu? Hayır. Bu nedenle Aksa Fırtınası şimdilik İsrail yönetiminin yelkenlerini şişiriyor gibi. Üstelik kendi halkına da zarar veriyor.

Bir Halkın Hakkı Nasıl Gözetilecek?

Evet, Gaza –Marine Oslo mutabakatı gereği Filistin yönetiminin yetki alanında. Ama buna rağmen İsrail'in bugüne kadar Filistin yönetiminin bu alana fiziksel olarak erişimini güvenlik gerekçesiyle engelleyebildiyse, El Aksa Fırtınası bundan sonra da aynı gerekçe ile Filistin yönetimini bu haktan mahrum bırakacağa benzer. Bu nedenle**, "Netanyahu yönetimi, savaşın çıkmasını istedi. Bu vesile ile yeniden Gaza-Marine'i ele geçirmeyi hesapladı**" iddiası ağırlık kazanıyor. Şimdi tekrar başlayan çatışmalarla güneye göçe zorlanan Gazze halkının boş bıraktığı alan, yeniden İsrail'in yönetimine geçerse Gaza –Marine'in akıbeti ne olur? İşte bu noktada sadece Gazze halkının değil, tüm Filistin halkına ait hakların uluslararası hukuk açısından güvence altına alınması mümkün değil mi?

Hoş insanların en doğal yaşam hakkının bile hiçe sayıldığı ve güvence altına alınamadığı bir bölgede, denizde, karada, kendi kara sularında veya havadaki kaynaklardan yararlanma hakkından söz etmek kolay değil. Yine de iki devletli bir çözüm gerçekleşmediği sürece, Gaza-Marin'de İsrail'in de sondaj yapması mümkün olmamalı. "**Uluslararası bir kayyuma"** da güvenilemeyeceğine göre Gaza-Marine şimdilik unutulmalı.